

ГЛАСНИК ДСГ "МИЛОШ ОБИЛИЋ"

Број 3 - Београд - Година I

ФРАНЦУСКА
ХЕРАЛДИКА

ОД ЉИЉАНА ДО НАПОЛЕОНОВОГ ОРЛА

*Донекле правно утемељена и са
дугом историјом и традицијом,
хералдичка сцена Француске је
попут ствари у антикварици
занимљива, али само у излогу*

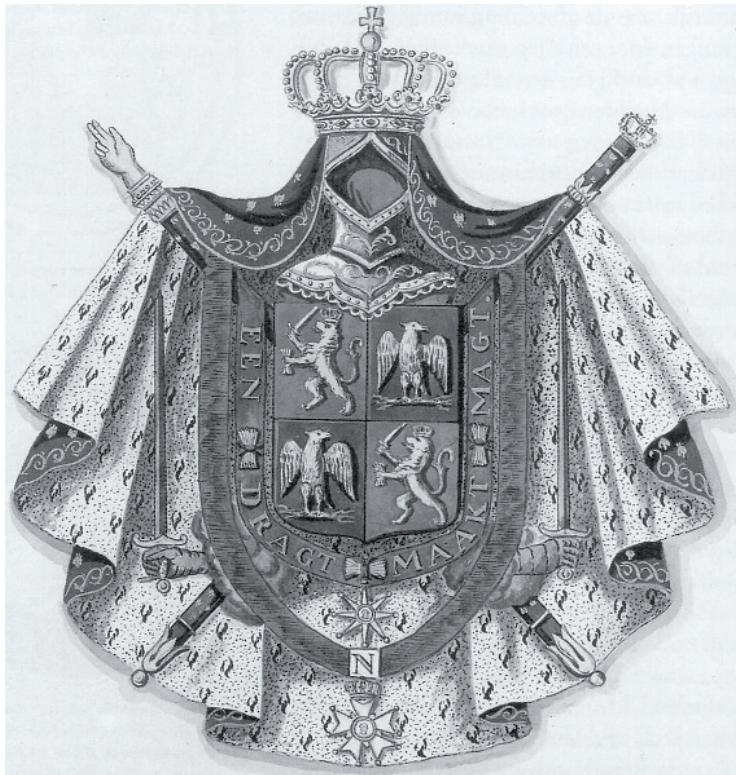
(Стране 4-6)

ДВОГЛАВИ ОРАО У
РУСКОЈ ХЕРАЛДИЦИ (2)

ПЕРМСКИ СТИЛ ИЛИ ВЕЗА СА МОНГОЛИМА

*Да ли је кратковремени контакт Монгола са
Селџуцима могао да буде разлог појаве кованог
новца са двоглавим орлом у Златној Хорди или
корени те појаве залазе у другу историјску област*

(Стране 10-12)

ИРСКА ХЕРАЛДИКА СЛОЖЕНА ЈЕ КОЛИКО И ЊЕНА ИСТОРИЈА

У знаку харфе и келтског крста

(Стране 8-9)

ФАЛЕРИСТИКА

Славна прошлост српске престонице

Београд је добио четири одликовања, два домаћа - орден Карађорђеве звезде са мачевима и орден Народног хероја и два страна - орден Ратног крста и орден Легије части ■ Сва четири ордена додељена су за ратне заслуге

На великом грбу града Београда, поред двоглавог орла и других симбола српске државности, налазе се и четири одликовања која евоцирају на славну прошлост престонице и заслуге њених грађана. Београд је добио четири одликовања, два домаћа - орден Карађорђеве звезде са мачевима и орден Народног хероја и два страна - орден Ратног крста и орден Легије части.

- Занимљиво је да су сва четири ордена додељена за ратне заслуге тј. ниједан од њих није додељен за заслуге у време мира - изјавио је председник Српског хералдичког друштва "Бели орао" Драгомир Ацовић, а преносе медији.

Орден Народног хероја, који је последњи додељен Београду 1974. године налази се у Старом двору и део је сталне поставке, док је судбина остала три одликовања непозната. Начелник одељења за заштиту и коришћење архивске грађе Архива Југославије, Милан Медаковић, изјавио је да се о одликовањима која су додељена Београду између два светска рата не зна ништа.

- Велика је вероватноћа да су они уништени током Другог светског рата, али и да се налазе у појединим приватним збиркама - рекао је он и додао да у

Архиву не постоји комплетна документација о томе, већ само појединачни фрагменти. За храброст и смелост у борби са непријатељем, као и за јуначка дела у борби за независност током Првог светског рата, француска влада одликова је Београд орденом Легије части 21. децембра 1920. године који је, у име председника, уручио француски маршал и почесни војвода српске војске Франше Д'епере.

Товорећи о ордену Легије части, Ацовић је објаснио да је то институција коју је основао Наполеон Бонапарт 1802. године пре него што се прогласио за цара и требало је да у потпуности замени укинуту тј. поништени дотадашњи систем краљевских ордена у Француској. - По замисли, структури и организацији то је био један потпуни новитет у историји европских одликовања и већина ордена за заслуге у данашњем свету моделовани су према примеру овог одликовања - објаснио је Ацовић.

Према његовим речима, Легија части је била и остала највиши француски орден за заслуге, подједнако војне и грађанске, и додељује се у пет степена. Основно је правило, од ког наравно има и изузетака, да у било којој страни земљи може у сваком моменту бити

само један живи носилац првог степена овог одликовања. Београд је одликован најнижим степеном ордена Легије части, јер су се у ранијој француској пракси колективни носиоци одликовали најнижим степеном, што сада више није случај. Као савезничком граду који је прилично страдао у Првом светском рату, тадашњи чехословачки председник Томаш Масарик уручио је Београду орден Ратног крста октобра 1925. године.

Орден Карађорђеве звезде са мачевима додељен је Београду 18. маја 1939. године за колективне заслуге Београђана у Првом светском рату. Орден Карађорђеве звезде установио је 1. јануара 1904. године краљ Петар I Карл Павле Карађорђевић у четири степени, а група са мачевима за ратне заслуге уведена је Уредбом од 20. 10. 1912. године, објаснио је Драгомир Ацовић.

Министар војске и морнарице, армијски генерал Милутин Недић, као изасланик Његовог величанства краља Петра II Карађорђевића уручио је ово највише ратно одликовање председнику београдске општине, господину Влади Илићу, на прослави Спасовдана. Према Ацовићевим речима, то је било симболично одликовање за велики број лица, а како се код колективних одликовања при-

мењивао најнижи степен, ово је орден четвртог степена.

Од те норме се одустало само једном, у току Другог светског рата, када су краљ и влада, из избеглиштва, одликовали град Крагујевац због стрељања ћака и грађана орденом Карађорђеве звезде са мачевима првог степена, и то је једини такав случај, објаснио је Ацовић.

- Карађорђева звезда је била у време династије Карађорђевића највиши орден у држави - истакао је председник СХД и додао да је постојао само један виши, али он практично и није био орден у правом смислу речи јер су га могли носити само краљ и пунолетни престолонаследник, а то је Орден светог кнеза Лазара.

Друго домаће одликовање, орден Народног хероја, Београду је доделио председник СФРЈ Јосип Броз Тито 20. октобра 1974. Овај орден је додељен на основу начиље одлуке да сви главни градови социјалистичких република и аутономних покрајина треба да буду проглашени за колективне хероје.

- Орден Народног хероја установљен је августа 1943. године као одличје за лица која су стекла звање народног хероја, а Београду је додељен тек 30 година после ослобађања што је мало увредљив податак - оценио је Драгомир Ацовић.

СРПСКА СКУПШТИНА УСВОЈИЛА ЗНАЧАЈАН ПРАВНИ АКТ

Напокон закон о одликовањима

Скупштина Србије усвојила је Закон о одликовањима, који предвиђа успостављање "орденског система Србије". Законом је предвиђено постојање три врсте одликовања - ордени, медаље и споменице. Ордени, у зависности од врсте заслуге, могу бити додељени у виду Ордена Републике Србије, Ордена српске заставе, Сретењског ордена, Ордена заслуга за државу, Ордена белог орла са мачевима и Ордена заслуга за одбрану и безбедност.

Медаље које могу бити додељене су Медаља за храброст, Медаља за заслуге и Медаља заслуга за одбрану и безбедност, док се споменице додељују ради обележавања догађаја који су од великог значаја за Србију.

Одликовања заслужним грађанима указом додељује председник Србије, по правилу два пута годишње, у фебруару и јуну, уз могућност да то учини и ван предвиђених термина.

Она имају историјски значајну улогу у изградњи система одбране и представљају највише знаке

јавног признања који се додељују за изузетне заслуге и дела од великог значаја за државу. Носиоци одликовања могу бити домаћи и страни држављани, правна лица и други субјекти.

Законом се прописују и услови под којим домаћи држављани могу носити одликовања стране државе, односно међународне организације, за шта је неопходна претходна сагласност Министарства спољних послова.

Прецизирало је да Педлог за доделу одликовања могу поднети државни органи, Српска академија наука и уметности, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, организације и удружења, а председник одликовања може доделити и самоиницијативно.

Регулисана је и могућност да се одликованом одузме одликовање уколико поступа супротно јавном поретку и моралу или се понаша на начин који га чини недостојним положаја носиоца одликовања.

Законом су предвиђене и новчане казне.

Поштовани чишаоци, у сусрету божијним и новогодишњим изразницима, симје и мали, скромни поклон за искрене љубитеље хералдике, првећи број "Оцила".

Када смо, сви заједно, прошли године, дојоварали дешавање израде јединој хералдичкој онлајн мајазини у Србији, илан је био да излазимо на свака чешири месец. Тај илан смо и осварили. Сматрали смо да ће "Оцило" бити подришка најорима нашег друштва да се избори за "месио ћод сунцем" на хералдичкој сцени Србије.

Колико смо у томе успели, показаће време, али чињеница је да су "Оцило" чијали и највећи аутори шеши за хералдику у Србији и региону, као и поштунчији којима су се наше теме учиниле инспријантијим и занимљивим.

Ових принципа држали смо се и у првећем броју. Две занимљиве и исцрпне анализе дали су наши вредни планови, ћосиода Љубодраг Грујић и Небојша Дикић, који су показали, поред штоа што су врсни и изузетни уметници, да су вични и перу. Теме о историји и развоју ирске и француске хералдике свакако ће привући вашу пажњу.

У овом броју доносимо и првећи наставак фељтона о коренима руске хералдике односно двоглавог орла. Господин Силајев наставља са јолемичним ставовима и износи конјроверзну хидијезу о вези руског двоглавог орла и шапарске Златне хорде.

У овом броју преносимо, и оштарој оцени изванредни шексиј, о оцу српске хералдике Ј. Соловјеву о коме шира српска јавност, ћештово нишића не зна.

О "Оцилу" и нашем друштву ишиш и колеџ из Словачке. Благодарећи ајлности генералној секретаријади друштва друштва Ј. Марка Дражића, усостављене су присне везе са словачким хералдичким друштвом.

Вашој пажњи преноручујемо и традиционалне рубрике - речник хералдике као и представљање савремених државних ћрбова. Овој јутија представљамо знамења Хашемитске Краљевине Јордан.

Како и увек, све ваше примедбе, критике и сугестије, биће више нећо добродошли јер само тако можемо наше и ваше "Оцило" учинити квалишћенијим.

С поштовањем,
Владимир Машевски
председник Управног одбора
ДСГ "Милош Обилић"

САДРЖАЈ

ФРАНЦУСКА ХЕРАЛДИКА

Од краљевских лъильана до Наполеоновог орла

Стране 4-6

САРАДЊЕ СА СЛОВАЧКИМ ХЕРАЛДИЧКИМ ДРУШТВОМ

Историја српске хералдике у "Хласу"

Страна 7

ИРСКА ХЕРАЛДИКА

У знаку харфе и келтског крста

Стране 8-9

СЕРИЈА: ДВОГЛАВИ ОРАО У РУСКОЈ ХЕРАЛДИЦИ

Од Хетита до Ромеја

Стране 10-12

СЕРИЈАЛ

Хералдички речник (В)

Страна 13

СЕЋАЊЕ НА ОЦА СРПСКЕ ХЕРАЛДИКЕ

Соловјев - Рус кога Србије није хтела

Стране 14-15

ЗНАМЕЊЕ ХАШЕМИТСКЕ КРАЉЕВИНЕ ЈОРДАН

Арапски грб у европском стилу

Страна 16

Уређивачки колегијум: Владимира Матевски, Ладислава Бирона, Марка Дражића, Љубодрага Грујића, Небојша Дикића, Саша Крањчевића ■ Публикација ДСГ "Милош Обилић" @излази четвртомесечно ■ Контакт мејл: srpskigrbonosci@hotmail.com ■ Веб-презентација ДСГ: www.heraldikasrbija.com ■ Адреса: Шупљикчева улица број 28, 11050 Београд

ФРАНЦУСКА ХЕРАЛДИКА ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИЈЕ И МОДЕРНОГ Од краљевских лиљана до Наполеоновог орла

Мада је донекле правно утемељена и има дугу историју и традицију, данашња француска хералдичка сцена је попут ствари у антикварници – занимљива, али само у излогу

Пише: Н. Дикић

Стање у француској хералдици данас је сасвим другачије него у Великој Британији. На хералдику се у Француској гледа као на нешто историјско, прошло, занимљив реликт давнашњих времена. Иако је донекле правно утемељена и има дугу историју и традицију, данашња француска хералдичка сцена је попут ствари у антикварници занимљива, али само у излогу.

Хералдика се одувек повезивала са племством и његовим лаганим нестањем, због чега је губила на свом значају. Велики допринос данашњем стању хералдике у Француској је допринела и чињеница да за разлику од својег вечитог супарника и суседа, Велике Британије, Француска није развила неко званично и законодавно тело, институцију која би регулисала хералдичка питања.

Иако није правно регулисано и укључено у грађанске законе, злоупотреба грбова се ипак санкционише, макар у домену заштите породичне части, јер грбови се у Француској сматрају нераскидивим са породичним именом. Хералдика није уређена и свако може да усвоји сопствени грб све док се то не коши са породичном чашћу и именом неког другог.

Не постоји званична институција која додељује грбове или регулише ове врсте односа. На основу записа грађанског суда града Марселя из 1888. године породично име и породични грб представљају личну својину једне породице које нико нема право да злоупотреби.

*Le nom patronymique et les armoiries constituent pour la famille qui les posséde une véritable propriété que nul n'a le droit d'usurper sous peine de dommages-intérêts.
(Tribunal Civil de Marseille, juin 1888)*

Мало је другачије стање у месној хералдици. Иако грбови могу самостално да

изаберу свој грб, 1980. године је установљена посебна комисија при министарству културе (*Commission nationale d'héraldique*) која саветује градове и општине при одабиру грба. Ово је можда једини део хералдике који је још активан у Француској.

Сви већи градови и места имају грбове. Грбови се истичу на улазима у места и на зградама.

Све наведено оставља тујан утисак, који је још више наглашен управо због тога што је Француска практично

колевка хералдике. Енглеска и немачка хералдика имају својих извора у Француској, сам језик којим се блазонирају грбови у енглеској, али и језик на који се угледају многи други попут наших хералдичара на пример, је старофранцуски. Наравно, француска хералдика се разликује и одликује се низом карактеристика.

Чувари штита као хералдички елемент никада нису били посебно присутни у француској хералдici. Иако има многоштво примера, попут краљевског грба са својим

анђеоским чуварима, није постојала конзистентност у њиховом истицању.

Французи воде девизе, многи имају чак по 2, од којих је једна ратни поклич (*cry d'armes*). Девизе могу бити личне или породичне. Језик који се користи може бити савремени француски, старофранцуски, латински, грчки.

Попут чувара штита, членке нису често коришћене у француској хералдici. Као членка је најчешће коришћена каџига, ламбрекин (парче тканине које је покривало каџигу) и круна.

Титуле и круне

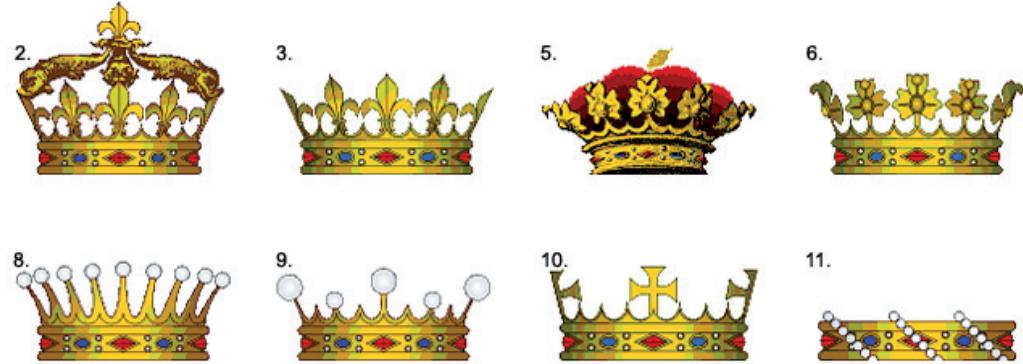
Примери који потичу из 17. и 18. века:

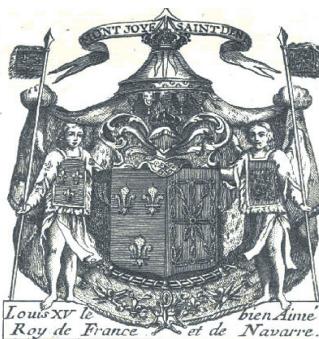
1. КРАЉ: затворена круна на којој су лиљани
2. ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИК: Затворена круна са апликацијом делфина.
3. ДЕЦА И УНУЦИ КРАЉЕВСКЕ ПОРОДИЦЕ: Отворена круна на којој су лиљани.
4. ПРИНЦ КРАЉЕВСКЕ КРВИ (краљев наследник по директној мушкиј линији, нпр. млађи брат): До 16. века су користили круну на којој су били наизменично приказани лиљани и листови јагоде, а потом су почели са применом круне као и престолонаследници.
5. ПЛЕМСТВО: Круна која одговара рангу са сомотском капицом унутар круне, плашт је био оивичен хермелином са златним ресама.
6. ВОЈВОДА: Круна на којој су листови јагоде.
7. МАРКИЗ: Круна на којој се наизменично смењују апликације листова јагоде и бисера.
8. ГРОФ: Круна на којој су бисери.
9. ВИКОНТ: Четири велика бисера (три су видљива посматрачу) и два мања.
10. ВИДАМЕ: Посебна француска титула, старатель црквених имања, круница са четири крста (три видљива).
11. БАРОН: Златни обруч испреплетан ниском бисером.
12. ВИТЕЗ: Каџига, без круне.
13. ВЛАСТЕЛИН / ГОСПОДИН: Без круне, само каџига као ознака ранга.

Каџиге су биле резервисане за племство, витеза или властелина. Непоштовање правила је посебно кулминирало током 18. века, када је многима додељивана круна куртоазије ради.

Неке титуле су током времена биле толико експлоатисане, попут маркишке, да су у време Наполеона практично укинули несрћну титулу и уклонили је из номенклатуре племства и племићких титула.

Једина титула која није била злоупотребљавана јесте војводска, вероватно због тога што су носиоци били толико високог порекла, као и сама титула, да су се "скоројевићи" једноставно либили да је истичу и присвајају.

**Грб краља Луја XV
(Diderot's Encyclopédie, 1760)**

Беџеви су такође слабо засупљени, били су популарни током 15. и 16. века међу краљевским породицама и високим племством.

Историја француске хералдике се може поделити у неколико периода:

1. пре буржоаске револуције (1789. године), тј. током старог краљевског режима

2. после 1789. године, време наполеоновске хералдике

3. период рестаурације краљевине и

4. периоди француских република, почев од друге па све до данашње.

Хералдика је почела да се примењује у Француској почетком 12. века. Иницијално повезана са феудалним системом и племством, хералдика се брзо проширила и на остале социјалне слојеве: буржује, властелине, градове, предузећа, цркву, образовне институције итд. Правила су била једноставна: свако је могао да изабере грб који је следио хералдичка правила и није био туђи. Током 16. века, краљ је покушао да институционализује хералдiku и наметне веће поштовање правила.

Нажалост, краљевски укази нису наилазили на прихватње и наставило се мање-више са кршењем правила и својевољним тумачењем. Париска скупштина је била посебно тврдоглава и глупа на краљевске напоре и одбијала да ратификује указе и покушаје увођења реда у хералдiku.

Француски краљевски грб, из доба буржоазије

Главни акценат је стављан на злоупотребу круне на грбовима армигера који на њу нису имали право. Санкционисани су само они који су узурпирали племићке титуле, тј. лажно се представљали. Једино у периоду од 1696. до 1709. године француска круна је строжије контролисала регистрацију грбова. У то време је преко 110.000 грбова регистровано по извесној накнади датој француској држави.

Но, то је било време рата и велике промаје у краљевској ризници те је ово била само једна од мера пуњења исте. Многим људима су наметнути грбови како би платили накнаду, а хералди су се неретко

шалили на рачун професије армигера и сходно томе изображавали јако чудне грбове, нпр. фармацеутима су приказивали епрувете и којекакве апотекарске справе. Током 18. века бележе се највеће злоупотребе и кршења хералдичких правила. Људи су се масовно китили маркишким титулама, радио се о скоројевићима који су желели да сакрију своје право порекло.

Током 1407. године је основан хералдички колеџ, скоро у исто време када и у Енглеској. Колеџ се састојао од хералдичких службеника (*pursuivants*), хералда и 12 обласних шефова. У 16. веку одређени број шефова (*Valois, Champagne, Dauphin, Normandie*) и хералдичара (*Guyenne, Angouleme, Lorraine, Orleans*) је на краљевом платном списку. Слани су као чланови посланства на разноразне дипломатске мисије у иностранство. 1615. године колеџ је постао део краљевског домаћинства са посебним овлашћењима у решавању хералдичких питања.

Француски краљевски грб, почев од касног 17. века, увек је био *Azure, a semis of fleurs-de-lis or* или у преводу плави штит испуњен златним лјиљанима. Измењен је 1376. у *Azure, three fleurs-de-lis or*, плави штит са три златна лјиљана. Средњевековна круна је била отворена са лјиљанима као апликацијом. Чувари штита, негде од 1423. године, су била два анђела. У 16. веку анђели носе одежде и

француску заставу (касније и заставу Наваре). Од тог времена почине примена затворене круне (да би се издвојило од других врста круне и титула), а штит чувају Сен Дени (крипта у којој се сахрањују француски краљеви се налази у цркви посвећеној овом светцу) и Сен Реми (бискуп Рема, крунисао је

Кловиса, првог франачког краља). Као још један од разлога коришћења затворене (царске) круне је наводно уступање права на византијски престо Шарлу VIII дато 1494. године од стране Андрије Палеолога, нећака византијског цара Константина XI (*Mémoires de l'Académie des Inscriptions*, том 17, стр. 572).

Наводно је папа 1740. године дао француском амбасадору при Светој столици оригинал документа, који је у име Шар-

Грб Наполеоновог царства

ла VIII потписао кардинал Крфа (*Courrier d'Avignon*, 1740).

Године 1790, Народна скупштина је уз краљево одобрење распустила племство, укинула витешке редове и хералдику у Француској. Исказивање грбова је постало противзаконито. 1808. године Наполеон је поново усpostавио племство и хералдику. Својствено Наполеону, који је волео да ствари дефинише испочетка, старе титуле и системи вредности нису признавани, тако да су усостављене нове племићке титуле и хералдичка пракса.

Након Наполеоновог пада, 1814. године, враћени су стари системи титула и хералдике, а сви армидери који су под Наполеоном добили грбове морали су да траже њихову ревизију.

Грб се увек променио укидањем краљевине и увођењем, тзв. друге републике. Француски председници, који су сада преузели улогу владара, су користили личне стандарте: четвртаста тродобна застава са елементом унутар белог поља, који се мењао у зависности од личности председника и историјског момента. Од добра треће републике то су иницијали председника. Пета

ВИТЕШКИ РЕДОВИ

Најпознатији витешки редови су били:

- *Ordre de Saint-Michel* (Ред Светог Михајла) основан у 15. веку од стране краља Луја XI.

- *Ordre du Saint-Esprit* (Ред Светог Духа), основан 1578. године. Ред је био ограничен на 100 витезова. Био је најпрестижнији ред у Француској, забрањен за странце. Међутим, током 18. века шпански Бурбони - француска династија на власти у Шпанији, били су именовани у овај ред.

После француске буржоаске револуције 1789. године оба реда су укинута. Године 1815. поново су оживљени, да би коначно били распуштени 1830. Вitez реда Светог Духа би истовремено био приман и у ред Св. Михајла (оба реда су називана *Les ordres du Roi* - краљевски редови). Поред наведених постојао је читав низ мањих редова, поготово војничких.

**Орден Светог Духа,
слово X означава
иницијал имена
оснивача Реда -
Хернија III**

република је увела симбол крста који је истицао председника Де Гол, иницијали Жоржа Помпиду, снопље жита и секира, дрво Митерана итд. Неки од председника су усвајали и своје гробове, попут Шарла Де Гола.

Силне политичке промене и низ република, како су их Французи класификовали, није донео ништа ново и позитивно за хералдику.

До дана данашњег, хералдичка правила се и даље олако схватају, нема државне регулативе осим у домуену повреде личног имена и части с обзиром да Французи сматрају свој грб нераздвојим елементом од својег имена.

Не постоји ни званична хералдичка институција, барем не на нивоу као што је то у Великој Британији, а грбови се и даље усвајају потпуно слободно. Једино подручје које је колико толико регулисано и под контролом државних институција јесте месна хералдика, која је врло активна.

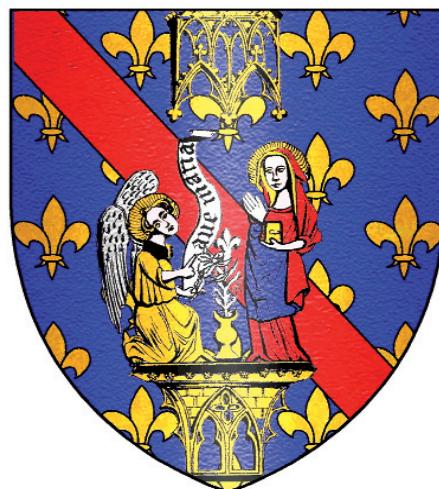
Грб француског председника Шарла Де Гола

Представа грба
Дофена од Француске,
аутора Жана де Баугранда,
Париз 1604.

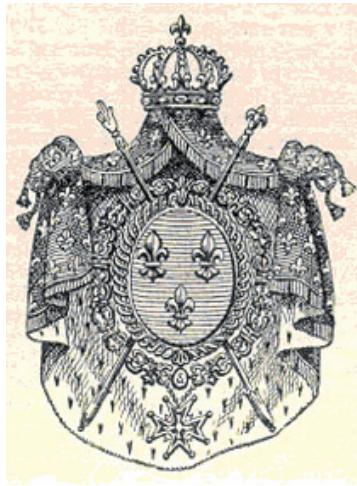
Дофен од Француске (*Dauphin de France*), тачније, Дофен од Вијене (*Dauphin de Viennois*) бија је титула која се давала престолонаследницима француског престола од 1350. до 1791. и од 1824. до 1830. Ги VIII, гроф од Вијене, имао је делфина на свом грбу по којем је добио надимак Дофен, то јест Делфин. Титула дофена од Вијене је била наследна у његовој породици до 1349. године, када је Умбер II продао свој посед Дофен краљу Филипу VI, под условом да наследник Француске преузме титулу дофина. Престолонаследникова супруга се називала дофина (*Dauphine*).

Први француски принц који је понео титулу дофена био је Шарл V. Титула је отприлике исто што и титула принца од Велса у Великој Британији или принца од Астурије у Шпанији. Дофен од Француске на свом грбу уједињује грб Дофена - делфина - и француске љиљане.

Грб катедрале
Мулинс
(Cathédrale
Notre-Dame de
Moulins)

Орден Св. Михајла
(Св. Михајло
побеђује ћавола)

Француски краљевски грб
након пада Наполеона

ДРУГИ ПИШУ

НАСТАВАК САРАДЊЕ СА СЛОВАЧКИМ ХЕРАЛДИЧКИМ ДРУШТВОМ

Историја српске хералдике у "Хласу"

П оштовани читаоци, у нашој рубрици "Други пишу" представљамо ауторски текст генералног секретара ДСГ, Марка Дражића, који је објављен у броју 2/2008 гласника Словачког генеалошко хералдичког друштва.

"Хлас", како се часопис зове, постоји од 1991. године и до сада су нас обрадовали са 36 бројева који се редовно објављују два пута годишње. Гласник нарочито објављује текстове који се баве генеалогијом Словака, без обзира у којој држави живе.

Текст који представљамо носи назив "Хералдика и хералдичка друштвина у Србији" и за основну мисао има да упозна заинтересоване у Словачкој са постојањем српске хералдичке сцене.

Чланак у основним цртама представља историју српске хералдике, битније књиге и ауторе који се баве хералдиком, генеалогијом и сродним наукама.

Нарочито су поменути Стојан Новаковић и "Хералдички обичаји у Србији", Алекса Ивић са "Старим српским грбовима и печатима", Александар Васиљевић Соловјов са својим делом "Историја српског грба", "Стематографија" Христифора Жефаровића и наравно "Хералдика и Срби" Драгомира Ацовића.

Хералдичка јавност у Словачкој, путем овог члanka, упозната је и са деловањем и кратком историјом

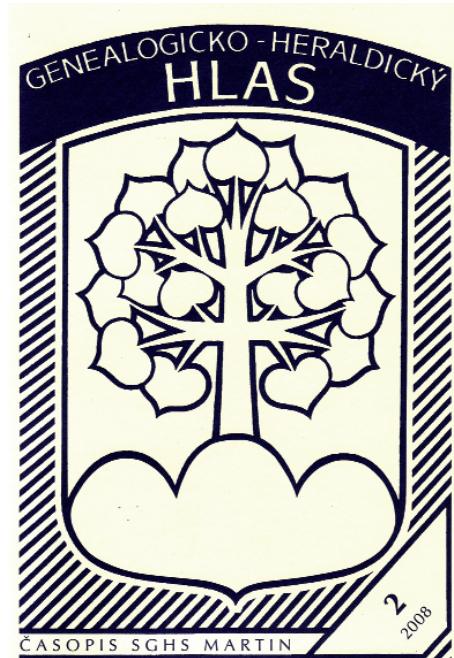
Српског хералдичког друштва "Бели Орао", Одбора за хералдичке и генеалошке студије који делује при "Центру за истраживање Православног монархијзма" и Друштва српских грбоносаца "Милош Обилић", за сада једина три друштва у Србији која се у основи баве хералдиком и сродним наукама.

Посебан осврт дат је и на проблеме са усвајањем неправилних грбова општина и градова, а нарочито због тога

што Словачка Република има уређен систем усвајања месних знамења, који је под строгом контролом Комисије при Министарству унутрашњих послова.

Ових дана смо почели да добијамо и електронска писма наших колега из Словачке са позивима на сарадњу. Надамо се да нећemo бити горди ако закључимо да је и текст ген. секретара ДСГ барем мало допринео томе...

Чланком "Хералдика и хералдичка друштвина у Србији" наставља се успешна сарадња ДСГ са Словачким генеалошким хералдичким друштвом, а верујемо да ће сарадња у времену пред нама бити

још боља и успешнија.

Чланак можете погледати на линку: www.heraldikasrbija.com/Slovak.pdf

SPOLOČNOSTI - INSTITÚCIE

HERALDIKA A HERALDICKÉ SPOLOČNOSTI V SRBSKU

Marko Dražić*

Prv heraldické znaky a symboly v Srbsku sa začali objavovať v prvej polovici storočia za panovania dynastie Nemanjićovcov. Heraldika sa skôr rozvinula v záidnych srbských oblastiach, ktoré mali viac kontaktov s európskym rodmi, od kia tento proces na východ od Driny šíril pomalšie pre vplyv Byzancie, ktorá mala lišný štátny systém a nemala potrebu rozvíjať heraldiku, ako ju poznáme dnes.

V dosledku toho sa na území stredovekého Srbska znaky a symboly rozvíjají bez čoho systému (ten vtedy neexistoval, symboly neboli napr. dedičné). Na panovníckom dvore nebola ani osobitná služba (herold), ktorá by sa venovala registrácii opisom erbov panovníka a šľachticov, preto informácie o stredovekých srbských boch čerpáme z výskumu archeologického materiálu, pečiatí, minci, odevov, ziek a ďalšieho. Nech však už bolo akolové, motívy bieleho dvojhľavého orla, kríza so vŕmami kresadlami, ľalie i pribíce s rohmi vznikli už v tomto období a neskôr sa ali neoddeliteľne súčasťami srbskej heraldiky.

O srbskej heraldike v stredoveku pisali mnohí historici. Osobitné úsilie na tomto díle vyuvinuli vedeči Aleksandar Vasiljević Solovjev vo svojej knihe *Istoria srpskog kraja* (Dejiny srbských erbov, Melbourn 1958), Aleksa Ivić v knihe *Stari srpski grbovi i reči* (Staré srbské erby a pečiatky, Novi Sad 1910), ako Stojan Protić vo svojom díle *Heraldicki običaji u Srbija* (Heraldické tradície Srbov, 1884).

Pádom Smedereva do tureckých rúk v roku 1459, čo sa považuje za koniec stredovekého srbského štátu, dochádza k takmer úplnému zastaveniu rozvoja heraldiky území dnešného Srbska.

Budúci srbski nositelia erbov sa po týchto udalostiach objavujú v Uhorsku, Beňiskej republike, Rusku, nemeckom cisárstve. Znamená to, že hoci heraldika na území dnešného Srbska bola počas tureckej nadvlády ulmlená, Srbi ako taki sa jej kedy nevzdali.

Zvlášt dôležitým prameňom pre výskum srbskej heraldiky je skupina tzv. ilýrskych erbovníkov. Hoci prvý z nich vznikol ako dielo jedného avanturista, Dona dra Ohmučeviča, ktorý sa týmto (podvodným) spôsobom pokúšal dokázať svoj nečlený pôvod, neskoršie prepisy tohto erbovníka zo začiatku 16. až 1. polovice storočia nám umožňujú vidieť neoceniteľné heraldické pamiatky. Erbovník "Konič-Neriovič" (okolo roku 1595) v Belehradský erbovník 2 (vznikol medzi rokmi 1600 a 1620), ktoré boli vytvorené podľa strateného originálu, patria medzi najlepšie súbory vyobrazení erbov srbských a iných juhinoslovanských rodov.

*utor je generálnym tajomníkom Spoločnosti srbských nositeľov erbov Miloš Obilić so sídlom v Belehrade.

Státny znak Srbska v rokoch 1882 - 1918 a od roku 2004 podnes

Erb mesta Lajkovac v Srbsku.
Autor: Odbor heraldických a genealogických štúdií

srbskú heraldickú autoritu. Zásady a štandardy, ktoré definovala pri tvorbe štátnych, mestských a nových rodových symbolov, sú dobrým východiskom; ýv budúcnosti ich možno ľahko včleniť do zákonov upravujúcich otázky heraldiky v Srbsku.

V septembri 2008 vysla v Srbsku priekopnická práca venovaná heraldike. Kniha *Heraldika i Srbi* (Heraldika a Srbi), ktorej autorom je Dragomir Acović, na 800 stranach podrobne predstavuje dejiny heraldiky s osobitným zreteľom na vývoj tejto vedy v Srbsku a medzi Srbi. Treba tiež spomenúť mnohoročné výskumy "ilýrskych" erbovníkov Aleksandrom Palavestrom, podpredsedom Spoločnosti pre výskum armoiarov, ako aj jeho spoluprácu s Dušanom Spasićom a Dušanom Mrdenovićom na tvorbe knihy *Rodoslovne tablice i grbovi srpskih dinastijskih i vlastele* (Rodové postopnosti a erby srbských dynastií a panovníkov, Belehrad 1991). Cennou knihu iného člena tejto Spoločnosti, Milića Miličevića, je *Grb Srbije - razvoj kroz istoriju* (Grb Srbska - historický vývoj. Belehrad 1995).

ИРСКА ХЕРАЛДИКА СЛОЖЕНА ЈЕ КОЛИКО И ЊЕНА ИСТОРИЈА (1)

У знаку харфе и келтског крста

Ирска харфа је симбол гелског друштва и поретка, њихови барди су имали софистицирану епску и лирску поезију и уживали су подршку племића све до енглеског уништења

Пише: Љ. Грујић

Ирска је хералдика бурна попут њене историје: једно се без другог не да приповедати, а келтска глагољивост додатно компликује шуму података. Ирцима никад факта нису била битнија од фикције, форма је битнија од садржаја са оне стране воде - а уосталом, како приближити људе и њихове грбове чији језик нема глагол "имати" и речи за "да" и "не", а више њих за можда?

Никад покорени

Ирци су келтски народ, никад освојен од стране Рима, никад потпуно самостално уједињен. Ирски је језик (на ирском *Gaeilge*, на енглеском *Irish*) такође келтски, најстарије књижевности и норме у западној Европи, доволно је рећи да се сматра да модерни ирски почине у 12. веку и да су ирски мисионари заслужни за спасавање оно мало знања и уметности што је на Западу спасено првих векова мрачног доха после пада Рима.

Свети Патрик и "келтски" крст су познати и код нас, легенда о детелини као наставном средству за предајивање Ираца у хришћанство и објашњавање

**Ратничка
кацига**

Свете Тројице такође, а можда и ирски одговор: када су дошли први хришћански мисионари да проповедају о Исусу (на ирском *Iosa*), Ирци су се нашли у чуду што им неко проповеда о нечемо што они већ имају, дожанство тог имена је од давнина постојало тамо.

Све до 11. века Ирска је била подељена на неколико ситних "гелских" краљевства (*túatha*) у сталним међусобним зајевицама. Гелско племство (*maithe na tire*) је сигурно у том претхералдичком периоду имало своја нестална обележја, нпр. медведа, првену руку, јелена...

Китњаста уметност Келта је свакако утицала на ратну опрему, али немамо доказа о њенојproto-хералдичкој употреби, иако техничка вештина јесте на завидном нивоу.

Са доласком Бриан Бору на позицију високог краља Ирске (*Ard-Rí na hÉireann*) Ирска је накратко уједињена и чувена ирска харфа (*cláirseach*), која се појављује у рукописима већ од осмог века, тада суверено представља симбол читаве Ирске, иако не у хералдичкој форми. Ирска харфа је симбол гелског друштва и поретка, дакле келтских староседелаца Ирске, њихови барди су имали врло софистицирану епску и лирску поезију и уживали су велику подршку гелских племића све до енглеског уништења.

Норманима је требало сто година да после освајања Енглеске 1066. дођу и у Ирску 1169. Са собом доносе и класичну континенталну хералдику, али и директно мешање Енглеске. У питању је, наравно, келтска клетва ситних зајевица вредна епа о паду раздељених: краљ Дирмант Мак Мурхада из ирског

краљевства Ленстер би прогнан од високог краља Руария (са импресивним именом *Ruaidri mac Tairrdelbach Ua Conchobair* из краљевства Конахт на западу острва) и побеже у покрајину Аквитанију на континенту где су били нормански витезови које је успешно врбовао да му

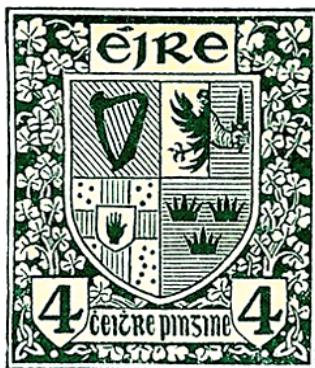
ЧУДОВИШТЕ

Истина, има верзија да је чудовиште, за свој грош, затједно са Тајгом бранило палог краља тело. Како год, легенда је створена, грб диференциран више пута, а Енфилд је постао интернационално познат.

Једна од најстаријих сачуваних ирских харфи, из 15. века

помогну да се врати у Ирску. Тако Дирмант задоби неколико области на острву, а зауврат прогласи норманског племића Ричарда (*Richard Fitzgilbert de Clare*, познатијег као Стронгбојд) за наследника.

Ово се ни најмање није допало краљу Хенрију од Енглеске, који је искористио енглеског папу да му обезбеди папску булу на право на Ирску, јер је Хенри био сизерен Ричарду, а и није згодно имати супарничко норманско краљевство на западу а претензије на васколику Француску.

Пљачкашка титула

Тако се Хенри са свом силом флоте искрао код Вексфорда у Ирској 1171. и доделио свом сину, Џону, титулу господара Ирске и то све на латинском, *dominus Hiberniae*, да озваничи лоповљук. Када је тај исти Џон неочекивано засео и на престо Енглеске (јер се брат забављао у сунчанијим крајевима играјући се крсташа), Ирска је, овим феудалним галиматијасом, запала под номиналну власт Енглеске. Ирце нико није ништа ни питао о томе, а већина их тада није ни

приметила шта се догађа, мислећи да је у питању само још једна епизода у краљевском међусобном кидисању. Грешка која ће их коштати изгуђењих неколико векова, јер тешко народима који мртвијем сном спавају. Осам векова касније, први ирски председник је Енглезима одговорио чувеним речима да је њихова титула над Ирском само пљачкашка титула (*Your title is but a robber's title*). Интересантно да је то рекао на језику завојача.

Та власт је била на почетку заправо ограничена на сам источни крај Ирске у следећа

пис о два грба Донала и Донаха МакКартија (*Domhnall agus Donnchadh Mac Carthaigh*) на хаџилку по Европи, а шарже су оклопљена рука и полуорао. За већину њихових грбова знамо са печата.

Гелски грбови су често били осетно другачији по мотивима, попут светог дрвета или дивље свиње, што сам сигуран да пали већ исушиле распаљену машту многих са наших страна.

Наравно, у настојању да свако докаже старину свог рода, тачније већу старину од дођоша, гелско племство се

Најстарији сачувани гелски печат из 1356.

четири века тако да до 16. века имамо двовлашће, са двоструком хералдиком, гелском и норманско-енглеском. Завојевачи су имали класичну војну континенталну хералдику, простиши подела и лако уочљиву на бојном пољу и турнирима (види слике доле).

Гелско племство је врло брзо одговорило хералдичким кодификованим својих старијих симбола. Постоје назнаке да су користили грбове већ крајем дванаестог века тако се у Ватикану јавља за-

често служило својом маштовитом поезијом и предањем. Једна од оваквих фикција је везана за породицу О Кели: легендарни Тайг Велики од Келија (*Tadhg Mor O'Kelly*) паде у бици против Данаца 1014. код Клонтарфа (где паде и високи краљ Бријан Бору са почетка текста), а страшно морско чудовиште се диже из мора да однесе краљево многим ранама сасечено тело и палих му рођака бранећи свог поглавицу од мрских Викинга. Тайг

Келтски штит

га је бранио све док не беху потиснути у море, одакле су и дошли, а затим паде и сам. Зато се то чудовиште од тад и налази на обележју овог клана, а потом и у членци, описа научнички прецизног: *глава лије, ћруди слона, ћриве коњске, ћредњих ноћу орла, ћела и задњих ноћу ѹолемој ћса а реја лављеј.*

Чињеница да тад хералдика није постојала, а вероватно ни морско чудовиште, била је, а и даље је весело пренебрегнута. Чудовиште има и име на енглеском, страшни *Enfield* се зове и многи га својатају.

Finis partis primae

Burke

Barry

Fitzgerald

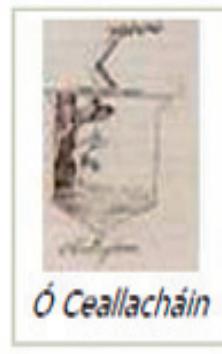
Birmingham

Ó Catháin

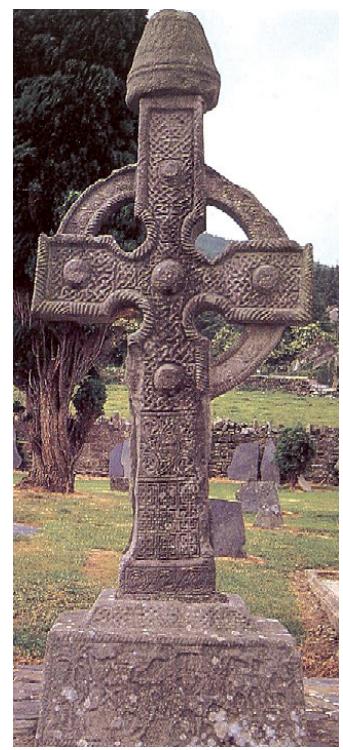
Ó Conchobhair

Ó Ceallacháin

Ó Néill

ДВОГЛАВИ ОРАО У РУСКОЈ ХЕРАЛДИЦИ (2)

Од Хетита до Ромеја

Да ли је кратковремени контакт Монгола са Селџуцима могао да буде разлог израде кованог новца са двоглавим орлом у Златној Хорди или корени те појаве залазе у другу историјску област

Пише: А. Г. Силаев

На Европском континенту древна изображења двоглаве птице пронађене су у Горњем Поволјју (Спинцин, 1902). Можемо само да нагађамо ко је донео ово ливено изображење птице - човека које је датирано у првом миленијуму пре Христа у дивље шуме Средњеруске висоравни, које у то време нису биле настањене словенским народима.

Да ли је можда у неким, нама непознатим племенима у то време постојао култ птице - човека, чија је двојна природа била симболизована двоглавом птицом са приказом људског облија на себи или је то оригинална религиозна спознаја о људској души способној да лети као птица, које смо сретали у списима првих Очева Цркве?

Одговор на ово питање још не знамо...

Двоглаву фигурицу птице - човека, пронађену на североистоку Русије, сличну по композицији и исто тако тајанствену, научници условно датирају на почетак наше ере и приписују такозваном "Пермском животињском стилу".

За разлику од поволжских проналазака, она поседује пар не орлових већ пачјих глава, а уместо фигуре човека на грудима измаштане птице само је људски лик. Сви остали најстарији симболи двоглавих птица, без обзира на широку област њихових налазишта, у принципу су појединачни и припадају епохи Средњег века.

Прва изображења двоглаве птице из раног средњег века појавила су се у малој Азији на граници између 10. и 11. века.

На византијском брокату извезена птица са две главе у канџама држи два лава (као на рељефу у Аладжахејку), што нам дозвољава да у њој видимо наследницу како хетитске тако и ахаменидске традиције 4. века пре н.е. Баш у таквом својству - држећи у канџама зеца, змију или човек у оквирима традиције, заједничке за све иранојезичке народе, осликан је и митски гавран (соко) Варагн.

Треба уочити да двоглавог византијског орла из 10. и 11. века и сасанидског Варагна прати иста група животиња које су насликане заједно с њима. Једино шта разликује орла од Варагна јесте двострука глава, која је постала сликарска норма за мусимански Исток од 10. до 13. века.

Наследник идеје Варагна - хранитеља (чувара), двоструки или двоглави византијски орао, све до 13. века појављивао се на брокату и каменим олтарским

преградама у црквама само у друштву других, раније много пута поновљених животиња - хранитеља.

Слике same, без пратилаца двоглаве птице у периоду од 10. до почетка 13. века, до сада нису пронађене у Малој Азији што отежава одређивање датума појављивања таквог амблема у Византији.

Источно-ромејска империја простирала се на много већој површини него што је то Мала Азија, а укључивала је Сирију и Свету Земљу, Балкан, Апенинско полуострво, грчки архипелаг и цео низ других земаља. На једном од Кикладских острва сачуван је храм сазидан средином 6. века, значи после константинопољске Свете Софије, а који је најстарији православни храм у данашњој Грчкој. Могуће је да баш тај храм крије одговор на питање о времену појављивања двоглавог орла у својству амблема, који је пре-

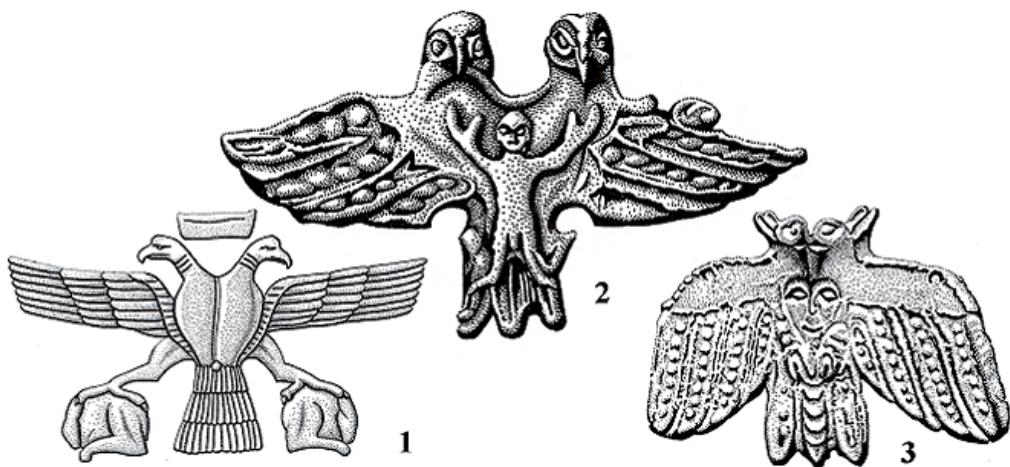
шао касније у савремену симболику грчке православне цркве, али ћемо се том питању вратити касније.

Као једно од могућих објашњења зашто је мусиманска култура прихватила индоевропско двоглавље може да послужи обичај средњевековнихnomадских ратника да на својим засставама приказују симbole поражених непријатеља.

Тако су се на засставама Турака Селџуки шепурили ајдаја, лав и двоглави орао као знак победе над Кинезима, Персијанцима и Византацима.

Карakteristično је то да тај низ симбола представљају пре духовне него државне амблеме. Према томе, сам двоглави орао већ у 12. и 13. веку био је знак којим су Селџуци оличавали "неверну" Византију.

Ослабљена империја православних Ромеја није могла више да се супротставља притиску ратоборних Селџука и губила је

Архаичне слике двоглавих птица

- 1 - слика двоглавог орла исклесана у камену у светилишту Алаџајук (други миленијум пре н.е.)
- 2 - ливена слика птице-човека, Горње Поволјје (први миленијум пре н.е.)
- 3 - ливена слика птице-човека, "Пермски животињски стил" (први миленијум н.е.)

своје провинције једну за другом.

Тако је пала и Кападокија, дивна земља подземних градова и стотина пећинских манастира и храмова, домовина великих Кесаријских Светитеља Василија Великог, Јована Златоустог и Григорија Богослова. Чак и данас нико се не прихвата задатка да поброји Светиње које су Турци оскрнавили.

Нажалост, време је немилосрдно и уништава остатке цркава и келија исклесаних рукама грчких, сиријских и египатских монаха на меком и растреситом вулканском земљишту (туфу) Кападокије.

Султан Аладин Кејкубат, који је ујединио Селџуке, изградио је на темељима Кесарије (римске Цезарије), моћну тврђаву која је сачувана и данас, а у околини града подигао је гранитни маузолеј покрiven изрезбареним каменом где се чувају посмртни остаци његове кћери, а који је због своје префињене форме назван "окретним". За нас најзанимљивији детаљ ове грађевине јесте од камена исклесани двоглави орао, који је приказан у лету изнад стилизоване палме у чијем подножју је пар светих животиња. Да ли је могуће да је то још једна позајмица од индоевропских традиција?

Много приметнија појава јесте ширење двоглавог орла у разним државама Западне Европе што се објашњава учешћем много феудалаца и њихових вазала у Крсташким ратовима.

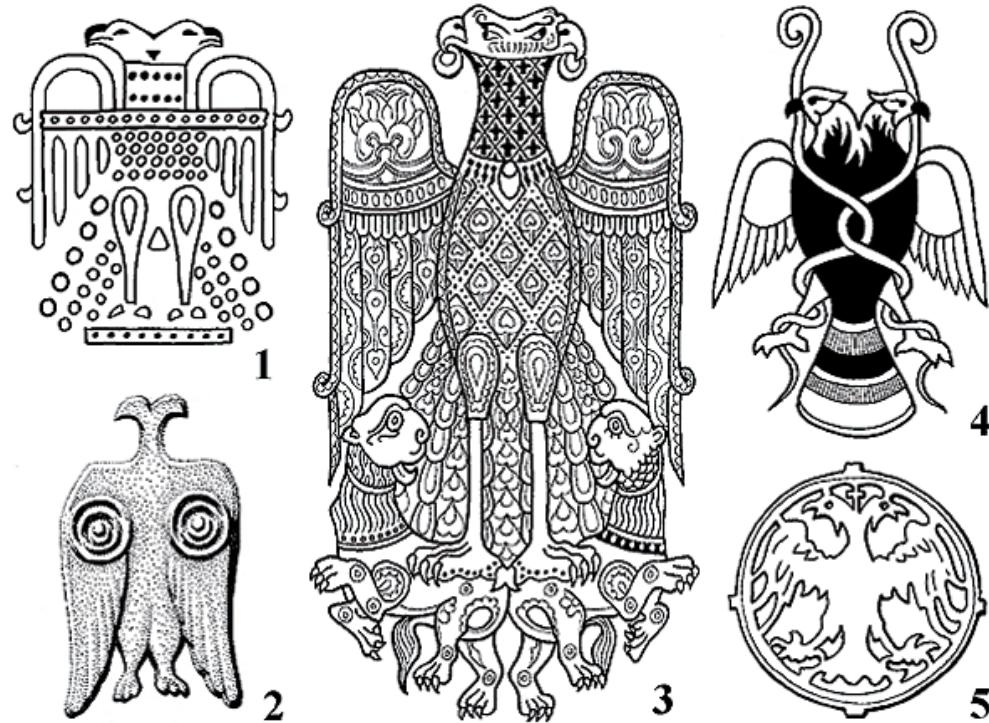
Општи хронолошки оквири прихваташа тог симбола од стране Селџука и вitezова крсташа сведоче о једном извору, а који је могао да се налази само у Византији.

Предметом позајљивања се јасно јавља приказ птице који су Ромеји свуда користили, али у смислу амблема, а не у виду многопута виђеног орнаменталног мотива. Не можемо, а да се не запитамо где се скрива тај извор који је напојио симболику много различитих, по вери и језику народа, тим једним симболом?

Држава Селџука је у 13. веку преживела своје златно доба, а уништена је од Монгола, који су, ма како то парадоксално звучало, дошли у Малу Азију како би се нашли на помоћи католичким крсташима.

Ускоро ће Кападокијом и другим крајевима који су некада били провинције Византијске Империје завладати Турци Османлије. Временом, они ће освојити не само сву Малу Азију, већ и делове Европе и средоземну обалу Африке.

Иако су били равнодушни према симболици двоглавог орла ипак су сачували његова изо-

Двоглави орлови Закавказја и Предње Азије

- 1 - орнаментални мотив на тековини, Сванетија (10-13 век)
- 2 - камени рељеф, Јерменија (13 век)
- 3 - слика на византијском бројаку (око 1000. године)
- 4 - двоглава Гаруда, живопис пећинског храма у Турхану (10-13. век)
- 5 - камени рељеф из Марковог манастира, Србија (13. век)

брађења на споменицима седлчке архитектуре. Захваљујући томе, двоглавог орла срећемо и на другим местима, а не само у Кападокији...

За нас је још тајна да ли је тај кратковремени контакт Монгола са Селџуцима могао да буде разлог појаве кованог новца са двоглавим орлом у Златној Хорди или корени те појаве зајазе у другу историјску област.

Сигурно је само једно - Древна Русија није имала потребе да позајмљује тај симбол од било кога, јер се двоглави орао појавио први пут на њеном простору и то не као митолошко-религиозни амблем већ као чисто хералдички знак - Предводника Дружине.

Јединична изображења двоглаве птице у раном средњем веку откријена су, не како се до сада мислило, у Малој Азији већ у уметности Дружине балтичког подрегионе.

Они сведоче о обичајима

приношења жртава предхришћанским божанствима птице (врана или петао) из 9. и 10. века, а са чим је завршена последња фаза тих култних радњи.

ДРУЖИНА

Дружина - војни одред директно подчињен и близак самом књазу, учествовао је у управљању државом и личног имања књаза. Чинио је постојану војну силу Древне Русије у периоду од 9. до 14. века.

Основу тих радњи је представљало причвршћивање птице раширених крила за стуб или зид светилишта. Глава птице је том приликом расецана уздуж, од врха клуна до корена врата и то једним ударцем ножа.

Остаје да нагађамо због којих тачно религиозних ставова је долазило до таквог цепљења главе жртвене птице, али било

како било, чињеница је да је такав симбол касније признат као симбол кнезовске власти.

Најранији предмет такве серије датиран је између 950. и 1000. године нађен је у Гнездовским курганима (гробним хумкама) код Смоленска и имао је северно или источно европско порекло.

У питању је привезак са стилизованим приказом двоглаве птице са раширеним крилима који је био део већег блага пронађеног 1867. године.

Чак и када би откриће таквог привеска назвали случајним, не можемо да занемаримо извесне законитости у појављивању сличних симбола у придњепровским и иљменским деловима Древне Руси.

Првобитно Гнездово је било велики многоетнички трговински центар који је повезивао Прибалтик и Дњепровску Русију и где се завршавао древни пут малим речицама из Западне Двине (Њемена) у Дњепар.

Гнездово се састојало из древне градске насеобине из насељених тачака изван града као и из највеће на свету курганске некрополе. Ископавања која се у Гнездову врше већ више од 100 година су показала да је порекло сахрањених чисто словенско. Процент сахрањених Скандинаваца и Балта сразмерно је мали, при чему су кургани над њима почели да се насилају на самом kraju 10. века, то јест столеће након навод-

Селџучке плочице са слика двоглавог орла
Музеј селџучке керамике, град Коња, Турска

ног "позива Варјазима". Та чињеница доказује потпуну неверодостојност "норманске теорије" и тако искључује улогу скандинаваца у формирању Древно-руске државе.

Данас је тешко говорити о томе да ли је обичај узужног сечења главе жртвеној птици потекао од архаичне традиције божанственог двоглавља или је имао сопствене аутохтоне корене. Независно од околности у којима је настао, облик двоглавог орла није претпео неке принципијелне измене, али је добио ново значење. Постао је наследни знак високог порекла, али још није постао грб конкретног књажевског или императорског рода. У Древној Русији као и у Византији, где је двоглави орао могао доспети заједно са најамничком варјашком Дружином, остао је више као декоративни мотив него као самостални световни амблем.

Као и на хетитским рељефима из 2. миленијума пре Христа тако и на средњевековним византијским изображењима двоглави орао је оличавао високо порекло посвећених му личности, али не и њихове личне особине.

Због тога се код Хетита оформио систем царских гробова, а сваки од императора Византије се служио посебним монограмом.

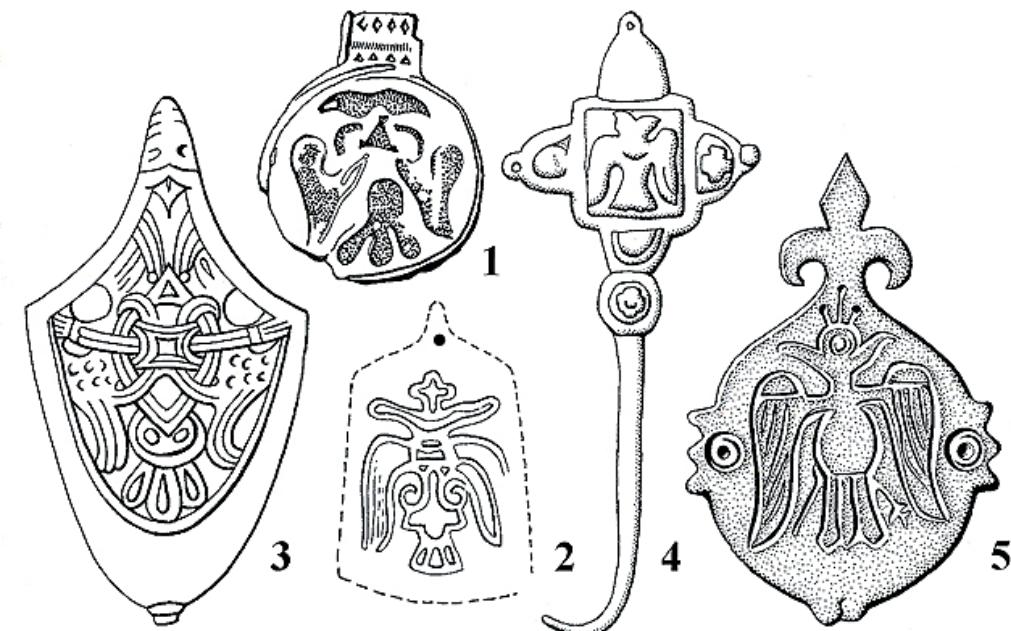
Широка примена монограма није се огледала само у византијској сферагистици већ и кроз уметничке украсе многих архитектонских споменика.

За време свог хиљадугодишњег постојања, монограми василевса су се традиционално састојали од иницијала уписаных у кружницу које су чинили лично име порфироносца, као име династије којој је припадао.

Само су последњи импретори из династије Палеолога почели да постављају медаљон - монограм на прса двоглавом орлу, али то га још није начинило византијским грбом.

На питање о томе како је морао изгледати византијски императорски, то јест државни грб, одговор нам може дати само сферагистика, јер не постоји објективнији показатељ његовог постојања и изгледа од континуираног појављивања одређеног амблема на печатима императора. Таквог појављивања није било јер су то били једноставно печати одређених монарха, а не империје као такве. Управо с том чињеницом не желе да се помирие они који и до дан данас тврде да је Древна Русија систематски позајмљивала од других своје вековне симболе.

Рекло би се да је то питање потпуно појаснило још пре сто година Н. П. Лихачев који је

Симболички прикази двоглаве птице у древноруској уметности

- 1 - привезак из блага откривеног 1867. године у Гнездову, Смоленска област (950.-1000. године)
- 2 - прикази на привесцима из Кијева и Белгорода (10. век)
- 3 - украсни штитник врха ножнице мача, насеље Куртик, Вологодскаја област (око 950. године)
- 4 - украсна прибадача из Неревског налазишта, Новгород Великиј (13. век)
- 5 - коштани привезак, Новгород Великиј (14. век)

написао: "Ако буде доказан став да Византија (као и Римска империја) није знала за државни печат те да на печате императора није смештала хералдичког орла, постаће очевидно да московска држава није могла да позајми од Византије оно што није ни имала!" (Лихачев 1911

страна 1).

Много пре краја 15. века, када се двоглави орао појавио на печату Господара Московског и све Русије Ивана Трећег, његова изображења су преузели Селџуци, а уз све то, након освајања православног Константинопоља, на почетку тог истог 13.

века од стране крсташа почели су активно да га позајмљују и припадници западноевропског витештва.

У чему је реч? Можда је амблем у виду двоглавог орла до тог времена већ постојао?

ПРЕВОД: Аљона Ненадовић и Марко Дражић

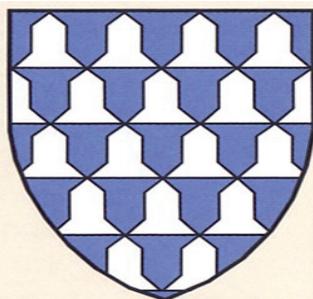
Двоглави орао на одјеждама древнеруске и византијске аристократије

- 1 - Борис и Глеб Фреска из Цркве Спаса Преображенја у Ковалјеву (1380. година)
- 2 - Ктитор Јован, део византијске Иконе "Христос Пантократор" из колекције Руског Државног музеја (1363.)

ХЕРАЛДИЧКИ РЕЧНИК (В)

Редакција "Оцила" жели да помогне својим читаоцима у истраживању и изради својеврсног хералдичког речника, који представља стуб сваке националне хералдике. Један од оснивача Друштва, г. Дикић, прихватио се овог мукотрпног задатка, те ће у наредним бројевима "Оцила" покушати да представи основне хералдичке појмове

VAIR

једно од хералдичких крзана компоновано из више делова, сребрне и плаве боје (*argent, azure*), исечено тако да асоцира на полье штита или на бильку цампанула (звончић) наземично поређаних боја; овај термин се користи и да опише облик штита: прав и угласт, шире у глави, изрезан одмах испод и зашиљен у подноју.

VAMBRACED

окlop за руке.

VAMPLATE

окlop за шаку, gauntlet.

VENUS

термин којим су хералди означавали зелену боју, назив потиче од имена планете Венере, називе планета су користили при блазонирању метала и боја на гробовима владара.

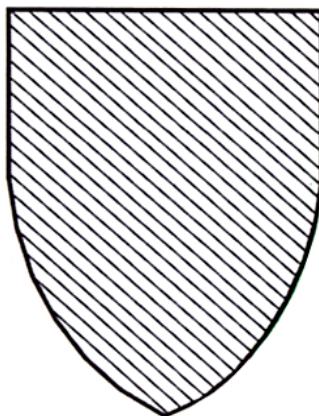
VERDOY

ивица штита која је испуњена билькама, воћем, лишћем, мада постоје објашњења да се ради о осам листова бильке.

VERGETTE

термин који означава зелену боју у хералдici, у црно белој техници се приказује као низ паралелних линија повучених са десне хералдичке стране ка левој почев од горњег десног угла.

VERT

термин који означава зелену боју у хералдici, у црно белој техници се приказује као низ паралелних линија повучених са десне хералдичке стране ка левој почев од горњег десног угла.

VISCOUNT

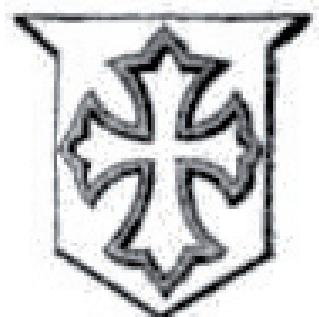

титула, одмах испод грофа.

VIROLE

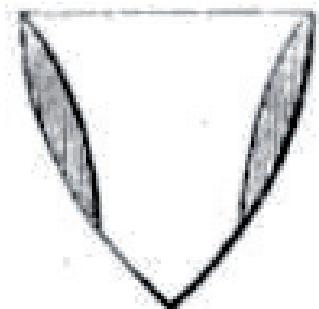
прстен или обруч који окружује ловачки рог.

VOIDED

термин означава елемент који има само ивице без унутрашњости тако да се боја штита и сам штит виде

VOIDER

изведена хералдичка фигура, деминутив основне хер. фигуре фланча (*flanche*).

VOLANT

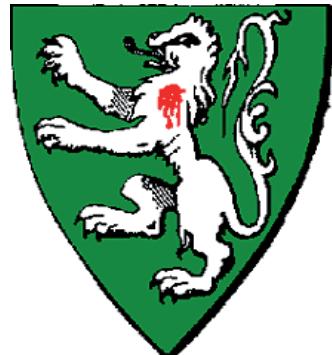
птица у лету, раширених крила, француска реч која означава летење.

VORANT

када један живи елемент гута или пруждире други.

VULNED

термин који означава живи елемент који је рањен од стране другог, нпр. рањена животиња.

VULNING

живи елемент који себи наноси озледе, чест пример је мотив пеликанова који својом месом храни птиће.

ДРУГИ ПИШУ

СЕЋАЊЕ НА ОЦА СРПСКЕ ХЕРАЛДИКЕ

Соловјев - Рус кога Србија није хтела

Није престао да воли Србију ни када га она није хтела, посветио је Србији најбољу књигу о националном грбу, али то њој није било по вољи

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

О српском грбу, националном симболу, најбоље је и са највише љубави писао Рус Александар Соловјев док је био у Швајцарској, где је живео као изгнаник из Југославије након Другог светског рата. Своје дело "Историја српског грба", најважнију књигу о овој теми, Соловјев је објавио у Аустралији, а не у Србији зато што неки његови закључци нису одговарали тренутној политици у земљи.

"Историја српског грба" објављена је у Србији готово пола века након што је написана.

Двадесете и тридесете године прошлог века биле су лепе и важне за Александра Соловјева. Прво се 1925. године оженио Наталијом Рајевском, кћерком адвоката из Петербурга, која је као и Соловјев отишла из Русије. Године 1928. постао је доктор наука. Резултате својих изучавања објавио је у студијама.

Ово је само детаљ из живота једног од највећих хералдичара и историчара словенског права. У тексту који следи покушајемо да дочарамо његов живот који изгледа као савршени предложак за авантуритички филм.

Живот Александра Васиљевича Соловјева почињао је четири пута. Рођен је 1890. године у месташтету Калиш код Гродна, у делу Русије који сада припада Пољској. Отац му је био судија Врховног суда у Варшави, па није ни чудо да је Соловјев био наклоњен правним наукама. Дипломирао је на два факултета: Правни руског универзитета и Историјско филолошки, оба у Варшави. Тада је Варшава била средиште славистичких студија, па се, између остalog, изучавала и историја средњовековне Србије. С две дипломе

лако је постао асистент Правног факултета у Варшави, а затим је у Москви постао доцент, почео је да предаје, био је пред одбраном докторске дисертације. И ту негде завршава се прво и мирно раздобље живота Александра Соловјева.

Револуција 1917. године значила је одлазак из Русије: Соловјев није прихватио комунистичке идеје нове државе, и енглеским бродом пређао је у Константинополь. Руско копно више никада није

ло више руских емиграната.

У међувремену, негде на путевима између Русије и Србије, Соловјев је изгубио коферчић с рукописом свог докторског рада, један једини примерак свих резултата великоликог истраживања о екстрахицији криминалаца између Пољске и Русије. Значи морао је испочетка да истражује, проучава и пише нови рад. Нова тема, законодавство цара Стефана Душана, била је почетак његовог великог и плодоносног изучавања историје српског средњовеко-

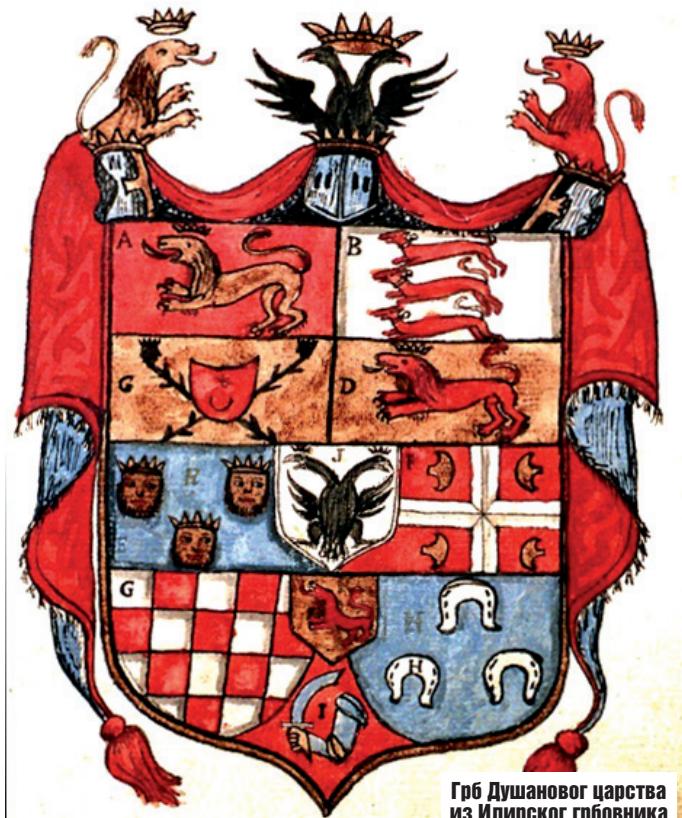
ског и немачком језику. Међу првим његовим научним радовима је и један од најбољих "Одабрани споменици српског права (од 12. до краја 15. века)", књига настала из потребе како је рекао, "да ученици сами читају старе споменике". Сакупио је одговарајућа документа и сврстао их по хронолошком редоследу.

Двадесете и тридесете године прошлог века биле су лепе и важне за Александра Соловјева. Прво се 1925. оженио Наталијом Рајевском, кћерком адвоката из Петербурга, која је као и Соловјев отишла из Русије. Године 1928. постао је доктор наука. Резултате својих изучавања објавио је у студијама "Законодавство Стефана Душана, цара Срба и Грка" и "Душанов законик". Овим делима Соловјев се сврстао у великане правне историје средњовековне Србије.

Године 1931. он и његова супруга постали су југословенски држављани. Две године касније родио им се син. Соловјев му је дао име Александар по српском краљу, у знак захвалности за добродошлицу у Србији. Указ о именовању за редовног професора Правног факултета уручен је Соловјеву 1937. године.

Све то време Соловјев је проучавао српско право. Помагао га је у ширем, историјском значењу, а нарочито га је занимала веза словенског и византијског права. Сви текстови, а бројни су, водили су ка његовом најзначајнијем делу "Предавања из историје словенских права", објављеном 1939. године. У њему је уклопио линију општег развите права словенских народа.

Ратне године провео је у Београду, у улици Војводе Драгомира број 10 код Каленићеве улице. Као и остale његове колеге, није предавао на факултету. У том присилном мирувању, Соловјев проучава

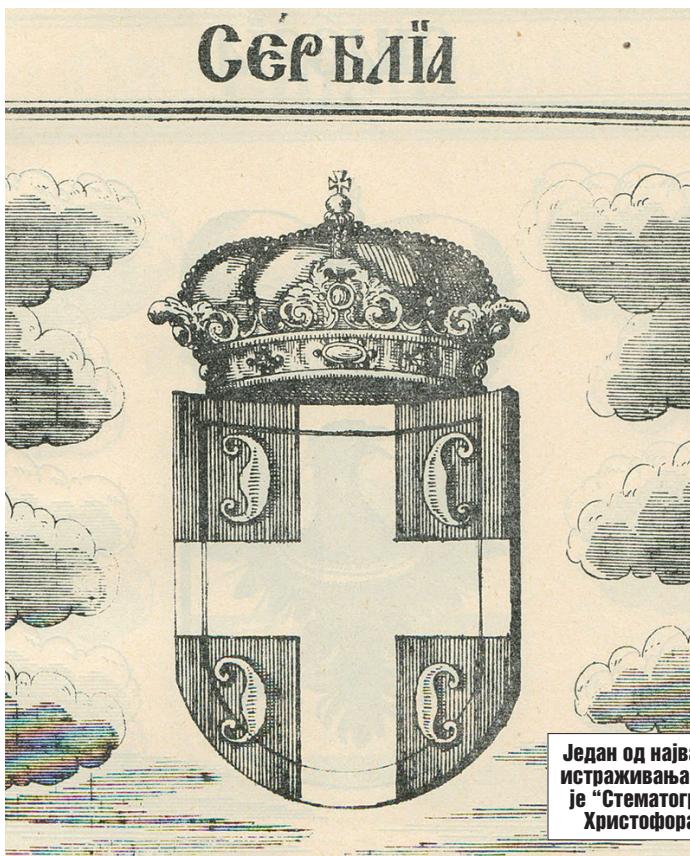

Грб Душановог царства из Илирског гробника

видео. После Софије и Хайделберга зауставио се у Краљевини СХС која је, захваљујући наклоностима краља Александра према руским емигрантима, била отворена нарочито њиховим стручњацима. Соловјев је радио на одсеку Историје словенског права на Правном факултету, где је би-

вног права.

Убрзо је почeo да објављује радове на српском језику. Иначе, Александар Соловјев је поред руског, пољског и српског језика говорио и друге словенске језике, знао је латински и старогрчки, а слачакоњем је предавао на француском, енглеском, италијан-

Један од најважнијих извора истраживања Соловјева била је "Стематографија" (1741.) Христофора Зефаровића

историју српског грба. Један рад о томе објавио је у „Однови”, часопису Милана Недића и - погрешио. Кад је после ослобођења посебна комисија одлучивала који од професора могу да наставе рад на факултету, а који не, Соловјев је сврстан у другу групу зато што је објавио истраживање о српском грбу у, како је објашњено „окупаторском гласилу”. Породица Соловјев остале је без новца. Издржавали су се давањем часова француског и руског језика и успели да преживе.

Александар Соловјев је као професор био неподобан за Београд, али не и за Скопље и Сарајево, како је 1947. године проценила тадашња влада по нудивши му да ради на факултетима нека од та два града. Одабрао је Сарајево зато што му је понуђено место првог декана Правног факултета.

После Русије и Београда, у Сарајеву је почeo трећи пут из почетка. Настојао је да развије живот факултета, да као и у

Београду добрим делом узврати домаћинима.

Почетком 1949. Соловјев и његова супруга су ухапшени. Према сведочењу њиховог сина, које преноси професор Сима Аврамовић у тексту „Житије и дело Александра Соловјева, великане правне историје”, разлоге хапшења није лако реконструисати. Могуће да је група револуционарних студената пријавила коме треба да Соловјев не пређаје по марксистичкој методи. У оптужници му је замерано да је од делегације бугарских правника примио текст Резолуције Информбира, да га је прочитао и уништио, али ништа од тога није пријавио. Било је то време захлађења односа између Југославије и Совјетског Савеза, па је свако ко би и помислио да је у вези са СССР-ом био проглашен непријатељем народа.

Соловјев је у затвору признао другу оптужбу зато што је поверовао часној официрској речи неког младог истражника да његово признање неће бити уведено у записник.

Око годину и по дана није се знало где је. Његову жену Наталију пустили су из затвора након шест месеци. Била је потпuno седа, изнурена и испалих зуба од скорбута. На хартијици коју су јој дали писало је да се „другарица Наталија“ пушта на слободу у недостатку доказног материјала. Смрт фашизму слобода народу!“. За то време њихов шеснаестогодишњи син био је сам у Сара-

РЕЧЕНИЦА ЗА ПАМЋЕЊЕ И ОПОМЕНУ

„Историја српског грба“, најважнија књига о нашем националном симболу, објављена је тек 2000. године у издању куће „Досије“ и Правног факултета у Београду. Последња реченица више ником није била спорна: „Године 1947. поједине народне републике Демократске Федеративне Југославије добиле су нове грбове (налик на грбове совјетских република) увенцу од храстовог лишћа, с петокраком звездом горе и савременим амблемима. Ипак, у грбу НР Хрватске сачувен је стари штит с црвено-белом шаховницом, а у грбу НР Србије црвени штит с четири славна огњија. Огњиља (оцила) су истог облика као у српском грбу из 19. века и сликана су у белој боји, према последњој традицији коју смо у нашем раду анализирали. Али, часног крста више нема“.

јеву у стану својих родитеља, без новца.

Кад је Соловјев пуштен на слободу, наређено му је да бира нову домовину. Речено му је да ако за шест месеци не добије визу за неку западну земљу, власти ће га иселити у неку од земаља такозване народне демократије: Бугарску, Мађарску или Румунију, куда су из Југославије послати многи руски емигранти. У последњем тренутку успео је да добије швајцарску визу. С породицом одлази у Женеву и четврти пут почине живот из почетка.

Имао је шездесет једну годину.

Швајцарци су поштовали његов додаташњи научни рад, дали их нису занимале теме којима се бавио. Три године био је без посла, и опет су часови руског језика једини извор прихода у његовој породици.

После безброжи препека и већ времешан за нове почетке у каријери, Соловјев постаје професор словенских језика и руске књижевности на Универзитету у Женеви. Враћа се

теми којом се бавио током рада - хералдици и српском грбу. Објавио је тридесетак радова о средњовековним грбовима, печатима, оружју. Постао је један од најугледнијих хералдичара и члан Међународне хералдичке академије.

У Швајцарској, Соловјев пише о Србији, земљи која се према њему ружно понела, између осталог и „Историју српског грба“. Соловјеву је било важно и, на крају крајева, логично да књига о српском грбу буде штампана ћириличним словима. У Швајцарској су имали само латинична издања, па ју је зато објавио у Мелбурну у Аустралији, у штампарији српских емиграната 1958. године. У Србији је тада ова књига била неподобна због садржине, а посебно због последње реченице у којој Соловјев указује на сличности старог српског грба са државним симболом нове, НР Србије. Данас је прво издање ове хералдичке студије права реткост.

Прво издање раритет

Последње дело Александра Соловјева је он с којим је почeo каријеру научнику, „Законик цара Стефана Душана 1349. и 1354. године“. Само што је Српска академија наука и уметноста у Београду примила рукопис овог рада, Александар Соловјев је умро 15. јануара 1971. у Женеви. Тамо је и сахрањен.

ЗНАМЕЊА ХАШЕМИТСКЕ КРАЉЕВИНЕ ЈОРДАН

Арапски грб у европском стилу

Пише: В. Матевски

Хашемитска Краљевина Јордан је арапска држава на Блиском Истоку. Ова краљевина мистичне историје, богате културе и неговане традиције на северу се граничи са Сиријом, са Ираком на северо-истоку, Саудијском Арабијом на југу и на истоку, са Израелом и палестинским територијама на западу.

Мртво море се налази на граници Јордана и Израела и дели Акабски залив заједно са Израелом, Саудијском Арабијом и Египтом.

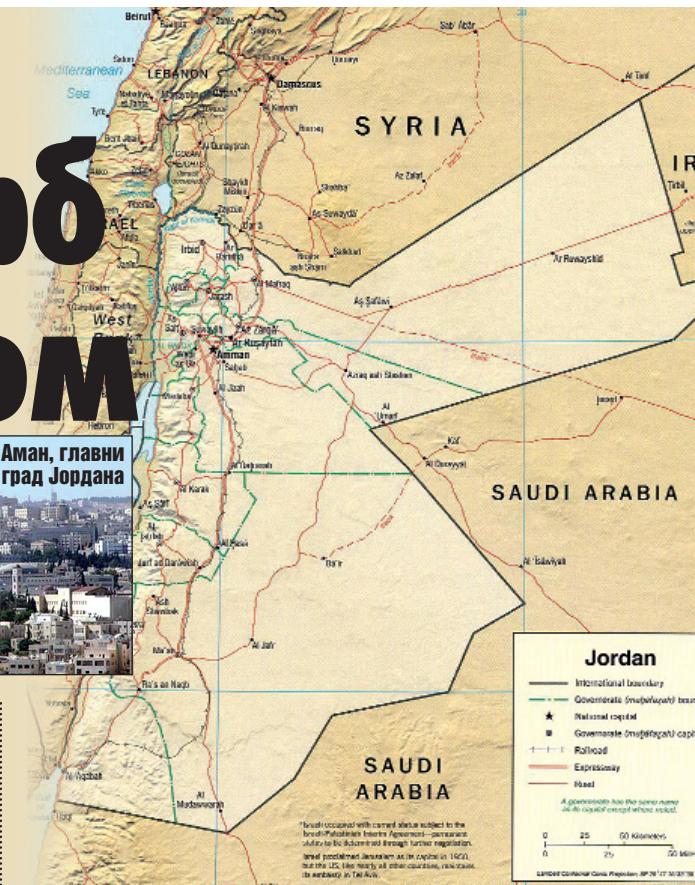
Јордан има површину од 97.745 km², док становника има 4.800.000. Главни град је Аман, а међу осталим познатим градовима су Зерка, Ирбид и Наид. Висина највишег врха је 1.755 м надморске висине. Клима је пустинjsка и суптропска.

Монархија игра пресудну улогу у политици, што утиче на развој привреде и индустрије. Највећу улогу у развоју

земље има индустрија, па тек онда пољопривреда. Око 15 одсто земље је обрадиво, мада се у последње време све више ради на развоју вештачког наводњавања. Пољопривредне културе укључују пшеницу, јечам, маслине, лимун, парадајз, данане, смокве и дуван. У рудна богатства спадају фосфати, со, нафта, жељезна руда и манганс.

Грб Јордана изгледом подсећа на западноевропске краљевске грбове и у потпуности одудара од уобичајених грбова исламских држава.

Састоји се од круне на врху и огртача са стране који симболизују краља. Унутар грба се налазе две заставе Јордана,

орао који стоји на глобусу, штит, оружје, пшеница, палма и траке са написом на арапском "Абдуллах Бин Ал Хусеин, краљ хашемитске краљевине Јордан, који се најда успеху и помоћи од Бога".

Застава Јордана је базирана према застави Арапске побуне против

Османског Царства за време Првог светског рата и представља уобичајену комбинацију па-нарапских боја.

Застава се састоји од три хоризонтална поља (црног, белог и зеленог) који су повезани црвеним троуглом са леве стране. Поља представљају Абасидски, Емевијски и Фатимијски Калифат. Црвени троугао представља династију Хашемита и Арапску побуну.

Бела седмокрака звезда, која разликује Јорданску заставу од заставе Палестине има двоструко значење: представља седам стихова у првој суре Курана и јединство Арапа. ■

Краљевски и поморски

Јордански монарх има краљевску заставу која представља комбинацију па-нарапских боја које зракасто исијавају из јорданске народне заставе. И јорданска ратна морнарица има заставу у класичном поморском стилу са народном заставом у углу у великом црним сидром на белој подлози.

БУРНА ИСТОРИЈА

Јордан је познати регион још у старом веку и још од тада је често мењао владаре. Најпре древне Египћане, потом Асирско-ававилонску државу, Персијско царство, Александрово царство, Римско и Византиско царство. У 7. веку је пао под Арабљанску власт после чега починују примили ислам. У 11. веку долази под власт Селџука. После Првог светског рата припао је Једињеном краљевству. Независан је од 1946 године а имао је неколико ратова са Израелом где је изгубио доста територија.